

μή μάθαινε να δουλεύω, να δουλεύω και να ξεγνώ.

Και δούλευα, και δούλευα και ξεγνώσα, σαράντα χρόνια δούλευα και ξεγνούσα.

Κλειστό βιβλίο τα σαράντα εκείνα χρόνια.

Ήρθα, τώρα κ' ένας χρόνος, από τα ξένα, στο ίδιο χωριό, στο ίδιο τ' άμπέλι, που ξέρεις. Τα βράδια όλα ξέρα, ψυχρά και όρημασμένα.

"Ένας εξάδελφός μου το κρατούσε το χτήμα. Με είχανε για πεθαμένο και μένα. Κανένας δεν τόπιστευε, σαν ξανάρθα, πώς είμουν ο μικρός εκείνος ο Δήμος εγώ. Έτυχε καλός ο Καντής, και τον πρότεψε το χριστιανό που μαρτύρησε πώς με γνωρίζει από το κουτσό μου το πόδι, που τόσπασα στο μεγάλο σεισμό. Κ' έτσι το πήρα το χτήμα. Το ξαναρότεψα τ' άμπέλι. Το ξανάχτισα το καλύβι. Όλα τα ίδια φαινόταν σαν και τότες. Ως κ' η άγια εκείνη πέτρα στον τόπο της είναι.

Και το χωριό; Και το σπίτι; Όχι τα ξανάδουσε και κείνα, σαν άρχισουμε τα παραμύθια μας, τα ταξείδια μας.

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΦΥΛΛΑΔΑΣ

BIBLIA KAI SYGGRAFEIS

Η εθνική γλώσσα. — Ο κ. Πάλλης.

Εν από τα μάλλον άσπετα επιχειρήματα έναντιον των μεταχειριζομένων την δημοτικήν — επιχειρήματα που διευτυώθη σοβαρώτατα — είναι και το ότι οι όπαδοί της δημοτικής δεν είναι γραμματισμένοι ως οι αντίπαλοί των' αν γράρουν, ειπών, δημοτικά, τα γράρουν διότι δεν γνωρίζουν από αρχαίους Έλληνας συγγραφείς, ούτε θέλουν να εγνώψουν εις την μελέτην εκείνων' τον καιρόν που ήταν χυμένη εις τους δρόμους η Έλληνομάθεια, ήμαζεν ή ποιήσις' από τον καιρόν που η Έλληνομάθεια έλαβε τα μέτρα της, ήξεύρω κ' εγώ, έπαθεν από μελαγχολίαν, έγινε καλόγρηχα, και εκλείσθη μέσα εις τα σора κεράλια ελίγων μόνον μακάρων θνητών, ή ποιήσις εις τας Άθήνας, και έξω από τας Άθήνας, έπηρε τον κατήφορον, έπαθεν από φθισιν.

Κάποιος φιλόσοφος έγραψεν ότι ο κυριώτερος λόγος, διά τον όποιον οι συνάδελφοί του δεν κατορθώνουν να συνεννοηθούν είναι όχι διότι ούτοι αντιλαμβάνονται ψεύτικα τα πράγματα, ενώ εκείνοι τα βλέπουν αληθινά, αλλά διότι και ούτοι και εκείνοι τα αυτά πράγματα, τα όποια έξ' Ισου διακρίνουν, τα άναλύουν έλαστος διαφορετικά. Συζητούν μεταξύ των, μεταχειρίζονται την αυτήν γλώσσαν' αλλά φεβ! ή αυτή γλώσσα δεν ήμπορεί να χρησιμεύση παρόμοια εις όλους. Διά να άντειπής εις τον άλλον, είναι ανάγκη πρώτον να συνεννοηθής μαζί του' άλλ' αυτό άκριδώς δεν επιτυγχάνεται ή συνεννόησις.

Και καταλήγουν σχεδόν πάντοτε αι συζητήσεις εις άρριβαίαν έρμολογίαν άσυμφωνίας περί της σημασίας των λέξεων. Άλλ' ή σημασία αυτή ποικίλλει σύμφωνα με την δικασκεπτικήν δύναμιν έκαστου' καθ' όσον της δεινα λέξεως το νόημα είναι διά τον ένα βαθύτερον ή διά τον άλλον. Νομίζω ότι τα παρατηρούμενα υπό του φιλοσόφου ήμπορεί κάλλιστα να εφαρμοσθούν εις κάθε είδους συζήτησιν, όσαίς πρόκειται όχι περί προσωπικών και μηδαμινών, αλλά περί 'Ιδεών' διότι και κάθε είδους συζήτησις, που δεν την βυθίζει, ελίγων ή πολύ, ή φιλοσοφία, δεν είναι συζήτησις αλλά σκυλοκαυγάς.

Οι καθαρολόγοι (ας τους ειπούμεν έτσι, μοιλονότι δεν έχουν και πολλήν σχέσηιν προς την καθαρολογίαν, όπως ήμεις την φανταζόμεθα) όχι μόνον την φιλοσοφίαν δεν την συλλογίζονται (αυτή άκριδώς ή καθαρεύουσα δεν είναι τάχα προϊόν όλως διόλου άριστού άντιλήψεως της γλώσσης), αλλά και την συζήτησιν, επί των ήμερών ήμών τουλάχιστον, δεν την καταδέχονται «Είνε άπελιστικόν, δεν συζητούν!» έλεγε πρό τινος περί αυτών ένας από τους σοφωτέρους και διαλεκτικωτέρους πολεμίους της καθαροεπειίας. Άλλ' όσον και αν δεν την καταδέχονται την συζήτησιν, από τα όλίγα που έγραψαν και από τα περισσότερα που λέγουν εις το βρόντο συνήθως (διότι λέγων τις είναι ελιγώτερον ύπεύθυνος ή γράρουν) ήμπορούμεν αξιολογή να συμπεράνουμεν περί αυτών ότι άλλην, πολύ διαφορετικήν σημασίαν, δίδουν αυτοί εις τας λέξεις, και άλλην οι αντίπαλοί των. Και μη προς κακοφανισμόν τους, δεν κατορθώσαν ακόμη να καταμετρήσουν το βάθος των λέξεων που κυκλοφορούν εις κοινήν χρήσιν αυτών και των άλλων' μόλις τας έγγίζουν ξεπέτσα, και είναι εύχαριστημένοι. Παραδείγματος χάριν αι λέξεις σοφία, γράμματα, έλληνομάθεια, έπιστήμη, κριτική, ποιήσις, γλώσσα, έρμολογία, καλλιπέπεια, δεν είναι των αυτών έξ' Ισου έννοιαν σύμβολα, δι' ένα δάσκαλον και δι' ένα ποιητήν. Έλληνομάθειαν καλεί έ πρότος την σχολαστικήν τριβήν εις την αρχαίαν έλληνικήν, τριβήν, που δεν εθάνει παραπάνω από την γνώσιν του γλωσσικού μηχανισμού. Είπέτε προς αυτόν ότι ύπάρχει κάποιος ασυγκράτως άνώτερος βαθμός έλληνομαθείας, ο προσποικτώμενος από την συγκίνησιν την όποιαν γεννά έντός μας ή φωτεινή αποκάλυψις και του πνευματικού ύψους και του πλαστικού κάλλους του αρχαίου λόγου, θα συμφωνήση ίσως μαζί σας, άλλ', είμαι βέβαιος, χωρίς καλά να καταλόη τί του λέγατε. Απόδειξις τούτου είναι ότι το πνευματικόν ύψος και το πλαστικόν κάλλος αποθκυμάζει ούτως μέσα εις αρχαιοφανή τινα περίοδον των Γλωσσικών Παρατηρήσεων του κ. Κόντου περί του λέμβου και περί της ψύλλης' ενώ εξεναντίας δώσατέ του να αναγνώσση την Σκιάν του Όμηρου, τους δεκαέξ στίχους του Σολωμού:

Γλυκά γλυκά το φέσημα του άέρος
Κι' αυτός εις το πολύαυτον του αήθερος
Τα μάτια έστριφογύριζε στυμμένα...
Τ' αρχά μαλλια του έσκόρπαε τ' άσπρισμένα.

και αν δεν σας το είπη, άλλ' θα το σκεθής, ότι ο Σολωμός είναι άγράμματος και εκχυδαίζει τον Όμηρον.

ΕΕ
21/6/92

ώτης

Σύμφωνα με τὴν λογικὴν τῶν ὁ πρώτος τυχὸν ἑλληνοδιδάσκαλος εἶνε περισσότερο γραμματισμένος ἀπὸ τὸν κ. Ἀλέξανδρον Πάλλην ποῦ μετέφρασε τὴν Ἰλιάδα εἰς δημοτικούς στίχους καὶ τὴν ἐδημοσίευσεν πρό ὀλίγων μηνῶν τυπωμένην εἰς μεγαλοπρεπέστατον σχῆμα με στοιχεῖα μεγάλα καὶ ὀλοστρογγυλά, ὡς διὰ τὴν βάλῃ καλά μέσα εἰς τὰ μάτια μας. Καὶ ὁμῶς ἐδῶ τὴν παθαίνουν οἱ καταγγέλλοντες τοὺς ὁπαδοὺς τῆς δημοτικῆς ὡς ἀνελληνίστους καὶ ἀμαθεῖς· ἐν ὧσιν γενικῶς διατυποῦν τὴν κατηγορίαν τῶν, δυνατόν νὰ κάμουν ἐντύπωση εἰς τοὺς ἀπλουστεροὺς· ἀλλ' ἂν ποτε τολμήσουν νὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν καὶ πρόσωπα, θὰ εὐρεθοῦν βέβαια πολὺ στενοχωρημένοι. Καθόσον εἶνε γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τοὺς ἀγωνιζομένους διὰ τὴν ἐπικρατήσῃ ἢ δημοτικῇ εἴτε με τὴν θεωρίαν μόνον, εἴτε με τὴν πράξιν, εἴτε καὶ με τὰ δύο, πολλοὶ διακρίνονται ὄχι μόνον διὰ τὴν πολυμαθειάν τῶν, ἀλλ' ἰδιαίτερος καὶ διὰ τὴν ἑλληνογνωσίαν τῶν, ἐκτεινομένην ἀπὸ τὰ γενικώτερα εἰς τὰ εἰδικώτερα. Αὐτὴ ἡ «Ἔστια» ἐδημοσίευσεν πρό τινος μετάφρασιν εἰς ἀρχαίους ἑλληνικούς στίχους ἀποσπάσματος τοῦ Αἰσχύλου ἐκ τοῦ λατινικοῦ κειμένου μέσα εἰς τὸ ὁποῖον περιεσώθη τοῦτο, μετάφρασιν τοῦ κ. Μάνεσι, φίλου καὶ θιασώτου τοῦ Σολωμοῦ, καὶ παλαιοῦ λόγῳ καὶ ἔργῳ ὑπερμάχου τῶν περὶ φιλολογικῆς γλώσσης ἰδεῶν ἐκεῖνου. Ἀλλὰ τοῦ κ. Πάλλη τὸ παράδειγμα εἶνε ἐξόχως χαρακτηριστικόν. Ὁ κ. Πάλλης διήκουσε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἂν δὲν ἀπατώμαι, ἐφιλοπόνησε δὲ πρό τινῶν ἐτῶν κριτικὴν ἐκδοσὴν τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους, τὴν ὁποῖαν ἐπαινοῦν οἱ εἰδήμονες. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ κ. Πάλλης ἀποκατασταίνεται εἰς τὰς Ἰνδίας, γνωρίζεται ἐκεῖ με τὸν ποιητὴν Ἀργύρη Ἑφταλιώτη, τὸν γνωριστώτατον εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς Ἔστιας. Δὲν ἠξέυρω ἂν εὐρέθησαν ἐκ τῶν προτέρων ἐκεῖ σύμφωνοι, ἢ ἂν ἐπενήργησεν ὁ εἰς ἐπὶ τοῦ ἄλλου, καὶ ποῖος ἠξέυρω μόνον ὅτι καὶ οἱ δύο ἀνέλαβαν με ἅγιον ζῆλον νὰ ἐργασθοῦν ὡς ἀπόστολοι τῆς ἐθνικῆς γλώσσης, ὅπως τὴν ἐννοεῖ καὶ ὁ Ψυχάρης, διδάσκαλος καὶ πρωτεργάτης τῆς ἰδέας ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, τῆς ἐθνικῆς γλώσσης ὅπως τὴν κατέχει καὶ τὴν ὀμιλεῖ ὁ λαός· ὁ ἀληθινὸς λαός, δηλαδὴ ὁ κατὰ φύσιν ζῶν λαός, τῆς ἐθνικῆς γλώσσης, τῆς φυσικῆς, ζωντανῆς καὶ ἀληθινῆς, μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου, τῆς αὐτῆς εἰς τοὺς τύπους, εἰς τὰς συντάξεις, εἰς τὰς λέξεις, εἰς τοὺς σχηματισμοὺς διὰ τὴν καθημερινὴν ὀμιλίαν ὡς καὶ διὰ τὴν φιλολογίαν, διὰ τὸν ἔμμετρον καὶ διὰ τὸν πεζὸν λόγον, διὰ τὰ παραμύθια καὶ διὰ τὰ κριτικὰ σχόλια. Καὶ ἀπὸ τὰς Ἰνδίας μᾶς ἤλθαν οἱ στίχοι καὶ τὰ διηγήματα τοῦ Ἑφταλιώτη, ἐκεῖ θὰ ἐγεννήθησαν βέβαια καὶ τὰ παιδιὰ τῶν τραγοῦδιων τοῦ κ. Πάλλη (τὰ μόνον παιδικὰ ποιήματα τὰ ὁποῖα ἀπεκτίσαμεν τῆς προκοπῆς), ὅλα αὐτὰ μοσχοβολοῦντα ὄχι ἀπὸ μύρα τῆς Ἀνατολῆς ἀλλ' ἀπὸ θυμᾶρι τῶν βουνῶν τῆς Ρούμελης, καὶ δροσοβολισμένα ὡς ἀπὸ τὴν αὔραν τοῦ Αἰγαίου.

Ἄλλ' ἂν τυχὸν ἡ ἐθνικὴ αὐτὴ γλῶσσα ἦτο ὡς ἡ μυθικὴ βασιλοπούλα ποῦ δὲν παρεδίδοτο παρὰ μόνον εἰς ἐκεῖνον ποῦ θὰ ἐθυσίαζε μεγαλύτερα τῶν ἄλλων διὰ τὸν ἔρωτά της, δὲν θὰ ἐδίσταζε νὰ στρέψῃ τὰ νῶτα

πρὸς ὅλους τοὺς ἐραστάς της, καὶ νὰ ἀνοίξῃ τὰς ἀγκάλας της διὰ νὰ κλείσῃ μέσα εἰς αὐτάς τὸν κ. Πάλλη. Διότι οὗτος εἶνε καὶ ἀπὸ τὸν Ἑφταλιώτη ῥιζοσπαστικώτερος, καὶ ἀπὸ τὸν Ψυχάρην ψυχαικώτερος. Ὁ κ. Πάλλης εἶνε ὁ πάντων ἀκρατότατος χυδαίστες, διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν τὸν παλαιὸν ὄρον· εἶνε δηλονότι ὁ πλέον αὐστηρὸς, ὁ πλέον ἀδιάλλακτος, ὁ πλέον φανατικὸς ὑπερμάχος τῆς δημοτικῆς καθαρῆς καὶ ζητεῖ θάρρους νὰ καθαρῆσῃ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ἀπὸ τοὺς ῥύπους ποῦ ἐσώρευσεν ἐπάνω της καὶ ἀπὸ τὰ στίγματα μετὰ ὁποῖα τὴν κατέστησεν ἀγνωρίστον ἢ ἐργασία ἑλληνομαθῶν, ἀλλ' ἀφιλοσόφων, ἀψυχολογῆτων καὶ φαντασιοκόπων λογίων, βοηθουμένων ἀπὸ ἀμαθεῖς καὶ ἐπιπολαίους πίσης φύσεως· καὶ ἀγωνίζεται νὰ συντελέσῃ καὶ αὐτὸς διὰ νὰ ἐπανέλθῃ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν, εἰς τὴν μόνην ὁδὸν τῆς ζωῆς καὶ τῆς σωτηρίας. Δὲν κάμνει πρὸς τοῦτο καμμίαν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην παραχώρησιν εἰς τὴν καθαρῆσαν. Ὅταν τὴν βλέπῃ γραπτὴν τὴν περιεργάζεται ὅπως θὰ περιεργάζετο τὰ βολαποικικὰ καὶ τὰ κορακιστικὰ. Ὅταν τὴν ἀκούῃ αὐθαίρετως παρεισδύουσαν εἰς τὴν καθημερινὴν ὀμιλίαν, κατὰ καρδατραυματίζεται καὶ ὡς πατριώτης τρέφων βαθὺ τὸ ἠθικὸν συναίσθημα, καὶ ὡς ποιητῆς, ζωηρὰν ἔχων τὴν ἀντίληψιν τοῦ ὄρατου. Δι' αὐτὸν— μὴ τρομάζετε! — ἡ καθαρῆσα εἶνε ἐγκλημα κατὰ τῆς ἠθικῆς, ἀφοῦ δι' αὐτῆς ἐξαναγκάζονται ἐλεύθεροι πολλοὶ νὰ μὴ γράφουν καὶ σχεδὸν νὰ μὴ ὀμιλοῦν τὴν γλῶσσάν των, ἀλλὰ δουλικῶς συνθηματικὴν τινὰ καὶ νοθεμένην· εἶνε ἐγκλημα κατὰ τῆς Αἰσθητικῆς, ἀφοῦ δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ μεταδώσῃ με ὅλον τὸ χρῶμά των, αἰσθητάς, ἀπλάς, τὰς εἰκόνας τῶν πραγμάτων, καὶ μεταδίδει μόνον ὄχρα καὶ νεκράς τὰς ἐννοίας των· εἶνε ἐγκλημα κατὰ τῆς φύσεως, ἀφοῦ δὲν ἀνεπτύχθη φυσικῶς ὡς πᾶσα γλῶσσα (καὶ τὸ φυσικὸν δὲν θὰ ἀπέκλειε τὸ καλλιτεχνικόν). Δι' αὐτὸν ἡ καθαρῆσα εἶνε ἐπιδημία, εἶνε νόσος, εἶνε τέρας, εἶνε ἰδιοτροπία, εἶνε φάσμα, εἶνε μέγαιρα, εἶνε στρίγλα, εἶνε ὅ,τι δεινὸν φαντάζεσθε· ἀλλ' ὁμῶς δὲν εἶνε ἡ νέα ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὡς ὑποτίθεται, δὲν εἶνε οὔτε κἂν γλῶσσα. Πρό τινος καιροῦ, ὅτε ὁ κ. Πάλλης διέμενεν εἰς τὰς Ἀθήνας, δὲν ἀπέκρυπτε τὴν ἀπορίαν καὶ τὸν πόνον ποῦ τοῦ ἐπροξενούσεν ἡ ἀθηναϊκὴ κοινωνία, ὁσάκις τὴν κατέλαμβανεν ἐπ' αὐτοφωρῶ ἀσεβῆ πρὸς τὰ πάτρια ἦθη καὶ πρὸς τὴν πάτριον γλῶσσαν. Τὸ ξενότροπον εἰς τὰς συνηθείας μας καὶ τὸ καθαρῆσον εἰς τὴν γλῶσσαν μας, καὶ τὰ δύο αὐτὰ στοιχεῖα, ὡς νὰ προήρχοντο ἀπὸ τὴν αὐτὴν θολὴν πηγὴν, τὸ αὐτὸ ἀλγεινὸν αἰσθημα ἐσκορποῦσαν μέσα του· καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων καὶ τὰ θεάματα ὁμοῦ καὶ τὰ ἀκούσματα ἀθηναϊκῶν τινῶν αἰθουσῶν θὰ τὸν ἐπέεζαν βαρύτερα καὶ θὰ τὸν ἐνοχλοῦσαν ὑπερμετρα· εὐλόγως, ἀφοῦ δὲν ἀποδέχεται ὡς πρέπον καὶ ὡς ἀληθὲς εἰμὴ ὅ,τι κρίνει ἀπολύτως ἄγνόν καὶ καθ' ὅλου ἀνόθευτον ἐν τῷ ἐθνικῷ βίῳ καὶ τῇ γλώσσῃ, καὶ ἔζησε καὶ ζῆ μακρὰν ἡμῶν εἰς τὴν ξένην, περισώζων τὸν ἐφέστιον θεὸν τῆς ἐθνικῆς ταύτης γλώσσης, ὅπως αὐτὸς τὸν θέλει καὶ ὅπως τὸν ονειροπολεῖ, καὶ χωρὶς διακυμάνσεις καὶ χωρὶς συμβιβασμοὺς καὶ χωρὶς νὰ ἐπηρεάζεται τὸ παράπαν ἀπὸ τὸ κοινωνικὸν περιέχον καὶ ἀπὸ ὅ,τι καλοῦμεν πραγματικότητα.

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος καθρεφτίζεται ὀλοζώντανος μέσα εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν ἐξ ῥαψωδιῶν τῆς Ἰλιάδος. Καὶ διὰ τὴν τὸν γνωρίσωμεν ἀκόμη καλῆτερα, με τὰς δυνάμεις καὶ με τὰς ἀδυναμίας του, περὶ τῆς μεταφράσεως αὐτῆς θὰ ὀμιλήσωμεν ἰδιαίτερος εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον.